

(ה) וּלְאַתְרֶיהָ. (ו) אַבְל אִם יוֹדֵעַ שֶׁקִּרְאָה אֵלָּא שְׂמִסְפֵּק אִם בְּרַךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַתְרֶיהָ, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבַרֵּךְ:

באר היטב

(6) ולאחריה. אף על גב דפסוק ראשון לבר הוא מקדושתו והשאר הוא דרפנן וכל שכן הברכות וספק דרפנן אינו חוזר. יש לומר כן הנה התקנה שכל זמן שקורין חוב לקרות קצת התקנה בברכותיה, אם לא מפני בטול תורה די בפסוק ראשון, כפי משנה. וכן לגיל סימן סג סעיף קטן ו. ומשמע בלחם המדות סימן מ דאם יודע שאמר פסוק ראשון וספק אם קרא השאר אין צריך לחזור ולקרות. מיהו בסימן סד סעיף ג ד משמע שצריך לחזור, וצריך לומר דמקרא בן תקטן שחזור. ואם מספק לו אם אמר פרשת ציצית וגם אמת ויצב צריך לחזור לכלי עלמא, דיציאת מצרים חכים להזכיר מקדושתו, ומשמע בתוספות הברכות די כא ע"א דכור המתחיל ספק וכו', ואומר אמת ויצב שנית, עין שם, ובפר' כ ע"ב בתוספות דכור המתחיל בעל קרי וכו'. משמע דמוטב שיאמר קריאת שמע שנית איתא בה תרתי קבלת המצות וציאת מצרים עין שם. ולפרוש הר"ש משמע שיאמר פרשת ציצית וגם אמת ויצב שכלה תדא מלתא היא, אבל אם ברור לו שאמר פרשת ציצית רק שהוא מספק אם אמר אמת ויצב לא יחזור, דכיון שאמר שציאת ציצית אז אמת ויצב מדרפנן שכתב נזכר וציאת מצרים כפרשת ציצית. ואיתא בש"ס ברכות די' יג ע"ב שאם אמר הלכה שמזכר בה וציאת מצרים יצא. וכתב המגן אברהם, ונראה לי, דכל שכן אם אמר שירת הים היצא, עין שם, ועין ט"ו. ופשוט במקרא דגם בלילה צריך להזכיר וציאת מצרים, ומה שכתב הט"ו כמו בהפרשת דמאי, עין שם, הוא נגד המשנה במסכת דמאי פ"ק א משנה ד ומתירין אותו ע"כ וכו', עין שם, ואולי שטעמו סופר הוא בברכי ט"ו. ונאם מספק שיקרא קריאת שמע וידע שאמר אמת ויצב, כתב תוספות דאית חזר, אפילו שיעידע שחזר אמת ויצב אינו חוזר בן כתב בתשובת בית יעקב סימן קלח'.

מהש"ס דאית יוצא יצי חובת זכירת מצרים בהרצור, ועין שם שהביא דברי רמב"ם על התורה על פסוק וזכור את אשר עשה ה' אליהם למצרים שהוא אהרית לשון קרע כו', וזכירה זו מצות עשה כמו זכירת שבת ושל עמלק, ומיני שם מדברי הספרי

משנה ברורה

אבל בעבר זמן של שלש שעות טוב אינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ממתמסק, דהוה ליה ספקא דרבנן, אבל זה אינו, דזמן זכירת וציאת מצרים נמשך אחר כך גם כן, וכמו שכתב המגן אברהם לקמן בסימן ע, אם כן הוא תיב עדין על כל פנים בברכת אמת ויצב עד שעה רביעית, וכדלעיל בסימן נח, ומכאן והלאה לא תקנו על זה ברכה, אבל יאמר מתמת ספק איתא פסוק של וציאת מצרים ושאנת אריה סימן י עין שם. איתא בש"ס די' יג ע"ב, שאם אמר הלכה שמזכר בה וציאת מצרים יצא די המצות עשה של הזכירה, וכתב המגן אברהם, ונראה לי דכל שכן אם אמר שירת הים היצא, והמתם סופר פליג על זה, דבמקרא כתיב למען תזכר את יום צאתך וגו', ולא די כמה שזכר שבער הים, והסכים עמו הגאון ר' עקיבא איגר בתדלשו, עין שם. ואם יוצא די הזכירה בהרצור, עין בבאר היטב בשם הבית יעקב, ובפרי מגדים מסתפק בזה, ובשאלת אריה סימן יג האריך להוכיח מש"ס ומסקי דאינו יוצא די תוכה בהרצור. ופשוט בגמרא דגם בלילה צריך להזכיר וציאת מצרים, ועין בפרי מגדים דמסתפק אם הוא דאורייתא או דרבנן, ונפקא מנה לענין ספקא, עין שם, ובשאלת אריה סימן ח כתב בהד"א שהוא דאורייתא. ותיב להזכיר בזמן שהוא לילה ודאי ולא קדם, ועל כן אם הזכיר בין השמשות כגון שהתפלל קדם צאת הכוכבים, לא יצא די תוכה, דבין השמשות ספקא הוא וספקא דאורייתא לתמרא, וכן משמע מרמב"ם פ"ק א מהלכות קריאת שמע שהוא דאורייתא וכמו שכתב הפרי מגדים בעצמו: (ד) ולאחריה. אף על גב דהתרה פוסקים סוכרין דפרשה ראשונה הוא מדאורייתא והשניה הוא מדרבנן, ויש מן הפוסקים שסוכרין דרק פסוק ראשון הוא מדאורייתא, וכל שכן הברכות דלכלי עלמא הוא מדרבנן וספק דרבנן אינו חוזר, יש לומר כן הנה התקנה, שכל זמן שקורין תיב לקרות קצת התקנה וברכותיה, אם לא במקום שהתירו בפרש, כגון ההיא דלקמן סימן קו סעיף ג בהג"ה, עין שם. ולכאורה אם יודע שאמר פסוק ראשון אז פרשה ראשונה ולכל אחר מן הדעות וספק לו אם קרא השאר, אין צריך לחזור ולקרות, מיהו בסימן סד סעיף ג ד משמע שצריך לחזור, וצריך לומר דמקרא בן תקטן שחזור. והיכא שהוא מספק לו אם אמר פרשת ציצית וגם אמת ויצב, צריך לחזור לכלי עלמא, דיציאת מצרים תיב להזכיר מקדושתו. אף על גב דאית בזה, דיש אומרים דיאמר פרשת ציצית וגם אמת ויצב שנית, עין שם, וכתב עוד, דאם נעשה לו ספק זה בערב, שאינו יודע אם אמר פרשת ציצית וברכת אמת ואמונה, חוזר ואומר אמת ואמונה ואין צריך לחזור ולקרות פרשת ציצית מספק, ואם כן לו שקרא כל השלשה פרשיות ואינו מספק לו אלא באמת ויצב שחזרית או אמת ואמונה ערבית, תירויהו חד דינא שאין צריך לחזור ולומר מספק, דכיון שאמר פרשת ציצית, לכלי עלמא הברכות הוא מדרבנן, שכתב נזכר וציאת מצרים כפרשת ציצית: (ה) אבל וכו'. דהוה ליה לה דרבנן אפילו ברכת אמת ויצב וספקא לקלא. ואם יודע שאמר אמת ויצב ואינו זוכר אם קרא קריאת שמע, דעת האליה רבה דאינו חוזר, וגם ראה מלעיל סימן סד סעיף ד, ועין בפרי מגדים:

שערי תשובה

ו לאחריה. עין באר היטב. ועין בפרי הגלש שכתב שגם פרשת וזהה אם שמע מדאורייתא. ובשאלת אריה סימן ב השיב עליו והעלה דפרשת וזהה אם שמע אין לה עקר מן התורה ואין קריאתה אלא מדברי סופרים, אבל פרשת שמע בלה הוא מן התורה ולא סגי בפסוק ראשון לבד, עין שם. ומכל מקום נראה מדברי דבספק חוזר וקורא גם פרשת וזהה אם שמע אף על פי שהוא מדרבנן, דקמיה נפשוה אם ברי לו שקרא פרשה ראשונה דאורייתא, בין שהתחיל להתעסק בקריאת שמע יש לו לחזק אפילו דרבנן מספקא, ואם מספק נמי מפרשה ראשונה צריך לקרות מספק פרשה ראשונה כו', עין שם ובסימן ג, וכתבתי מזה לגיל סימן נח עין שם. ועין שם סימן י שהזכירה של וציאת מצרים של יום שומע כל היום, אם לא הזכיר כל היום ונזכר בין השמשות חוב להזכיר, בין דבין השמשות ספק יום הוא, ספקא דאורייתא להזכיר. וזמן וציאת מצרים של לילה ומה כל הלילה מצאת הפוכים עד גלות השחר וזו לא אף על גב דזמן קריאת שמע של ערבית נמשך עד קצץ, ואם הזכיר קדם צאת הכוכבים אפילו בין השמשות ספקא הוא מדאורייתא וצריך לחזור ולהזכיר מצאת הכוכבים ראליה. ועין שם בסימן יא שהביא שם דברי המגן אברהם בזה דספק אם אמר אמת ויצב מה שהביא מדברי התוספות והשיב עליו בארץ והעלה דספק אם אמר קריאת שמע וברכותיה או לא אמר, בין דמחמת ספק קריאת שמע צריך לומר חוזר ואומר וזהו גם כן, ואין חילוק בין של שחזרית לשל ערבית, והיכא שברך לו שאמר שמע וזהה אם שמע ומספק בראמר ואמת ויצב, אז בשחזרית חוזר ואומר פרשת וראמר, ואמת ויצב אין צריך לומר מספקא, בערבית חוזר ואומר אמת ואמונה ואין צריך לחזור ולקרות פרשת ציצית מספק, ואם ברי לו שקרא כל השלש פרשיות ואינו מספק אלא באמת ויצב שחזרית ואמת ואמונה ערבית, תירויהו חד דינא שאין צריך לחזור ולומר מספק, עין שם. ומה שכתב בבאר היטב בשם תשובת בית יעקב דאפילו שיעידע שהזכיר בלבו אמת ויצב אינו חוזר מספק, עין בשאלת אריה סימן יג שהאריך להוכיח מהש"ס דאית יוצא יצי חובת זכירת מצרים בהרצור, ועין שם שהביא דברי רמב"ם על התורה על פסוק וזכור את אשר עשה ה' אליהם למצרים שהוא אהרית לשון קרע כו', וזכירה זו מצות עשה כמו זכירת שבת ושל עמלק, ומיני שם מדברי הספרי

באר הגולה

ותספק לו על קריאת שמע גופא אם כן בפסוק ראשון וזהה גונא, אף דצריך לחזור ולקרותה, מכל מקום כבר יצא די חובת הברכות, דאינו שכיב לקריאת שמע, ואפילו אם נודע לו בודאי שלא כן לבד בפסוק ראשון, אין צריך רק לחזור ולקרות כל פרשת שמע כדי שלא יקראנה למפרע, וכדלעיל בסימן סד, עין שם. אחר כך מצאתי זה בשלחן שלמה. עוד כתבתי במשנה ברורה, דאם יודע שקרא פסוק ראשון וספק לו על השאר וכו', מעקרא תקנו כן שחזר ויקראנה, נראה לי דכנה יותר טוב שיקראנה בלי הברכות, כי בלאו הכי פסקו הגאון והפרי מגדים על עקר הדין דהשלחן ערוך, מאי שנא בזה מבשאר מצות שמחייב לעשות אותה מספק דאין מברך עליה, והגם שכתב ישבד הכסף משנה בשם הרשב"א, וכמו שהעתיקנו במשנה ברורה, מכל מקום הכו דלא לזכור עליה, דאפשר דלא תקנו הברכות רק אם בעת שגולד הפסק היה לו ספקא דאורייתא על המצוה גופא. עוד כתבתי במשנה ברורה בשם השאלת אריה לענין אם מסתפק לו אם אמר פרשת ציצית ואמת ויצב, שלא לומר רק פרשת ציצית, אף דבמגן אבירי ישב קשיתו על המגן אברהם, וגם הכ"ח והט"ו סבירא להו דחוזר ואומר שניהם, מכל מקום צדדיה להכריע כמותו, משום דעקר הדין אפילו היכא דמסתפק לו על כל הקריאת שמע אם צריך לברך גם כן אינו מברך כל כך, וכנ"ל בשם הגאון והפרי מגדים: